

<i>Путівник до підручника</i>	5
<i>Вступ. «Образ світу, в слові явлений»</i>	7
Частина перша. МІФИ НАРОДІВ СВІТУ	
Розділ 1. Тасмниці давніх міфів	14
Розділ 2. Зі скарбниці міфів давніх цивілізацій	19
Давньоіндійський міф про створення світу	19
Давньоіндійський міф про створення ночі	20
Давньоєгипетський міф про Тефнут	21
Розділ 3. Боги та герої Давньої Греції	23
Розділ 4. З давньогрецької міфології	28
Міф про Прометея (<i>Скорочено</i>)	28
Лернейська гідра (<i>Другий подвиг Геракла</i>).	33
Нарцис (<i>Скорочено</i>)	34
Пігмаліон	37
Частина друга. МУДРІСТЬ БАЙКИ	
Розділ 1. «В Езопа вчитьсья, добрі люди!»	46
<i>Езоп</i>	
Лисиця і Виноград	48
Мурашки й Цикада	49
Вовк і Ягня	49
Розділ 2. «Крилаті криловські слова».	50
<i>Іван Крилов</i>	
Вовк і Ягня	52
Частина третя. ПРИГОДИ І ФАНТАСТИКА	
Розділ 1. Відкривач островів духовних скарбів	58
<i>Роберт Льюїс Стівенсон</i>	58
Острів Скарбів (<i>Уривки</i>)	61
Розділ 2. Відкрити людину в людині	82
<i>Чарлз Діккенс</i>	82
Різдвяна пісня в прозі, або Різдвяне оповідання з привидами (<i>Скорочено</i>)	85
Розділ 3. «Живіть якомога веселіше...»	104
<i>Микола Гоголь</i>	
Ніч перед Різдвом (<i>Скорочено</i>)	107
Частина четверта. ЛЮДСЬКІ СТОСУНКИ	
Розділ 1. Смішні та прикрі «дрібниці життя»	130
<i>Антон Чехов</i>	
Хамелеон	134

Товстий і тонкий	137
Розділ 2. «Наскільки людина мала й наскільки ж вона велика!»	140
<i>Джек Лондон</i>	
Жага до життя (Скорочено)	142
Розділ 3. Як перемогти лиху долю	152
<i>Володимир Короленко</i>	
Сліпий музикант (Уривки)	156
Розділ 4. «Ти назавжди береш на себе відповідальність за тих, кого приручив»	173
<i>Антуан де Сент-Екзюпері</i>	
Маленький принц (Уривки)	176
Частина п'ята. ПОЕТИЧНЕ БАЧЕННЯ СВІТУ	
Поетична мозаїка	192
<i>Мацуо Басьо</i>	
Хайку	194
<i>Роберт Бернс</i>	
Моє серце в верховині	196
<i>Генрі Вордсворт Лонгфелло</i>	
Люлька згоди (З «Пісні про Гайавату»).	199
<i>Джанні Родарі</i>	
Листівки з видами міст	203
Частина шоста. ОБРАЗ МАЙБУТНЬОГО В ЛІТЕРАТУРІ	
Розділ 1. Майбутнє людства у фантастичній літературі	208
<i>Рей Дуглас Бредбері</i>	
Усмішка (Скорочено).	211
Розділ 2. Нові обрії літературної фантастики	216
<i>Роберт Шеклі</i>	
Запах думки (Скорочено).	218
Частина сьома. СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА. ЗРОСТАННЯ І ВЗАЄМИНИ ЗІ СВІТОМ	
Радість і сум дитячої душі	226
<i>Астрід Ліндгрен</i>	
Міо, мій Міо (Уривки)	228
Підсумки року: повторення та узагальнення вивченого	247
Перелік творів для додаткового читання	251
Словник літературознавчих термінів	252

РОЗДІЛ 1

ТАЄМНИЦІ ДАВНІХ МІФІВ

Літературна розминка

1. Які міфи народів світу ви знаєте? Про що в них ідеться?
2. Які фантастичні події та персонажі зображені в названих вами міфах?

Від перших кроків на історичному шляху люди намагалися розкрити таємниці Всесвіту й життя. Вони замислювалися над вельми складними питаннями. Що було, коли ще не було нічого? Як з'явився Всесвіт? Чому за днем настає ніч, а за зимою — весна? Куди і як рухається Сонце? Як і з чого було створено перших людей? Хто дав їм знання і навчив ремесел? Звідки взялися закони природного й суспільного життя? Відповідаючи на ці та інші запитання, наші предки склали *міфи*.

Літературознавча довідка

Міф — стародавня оповідь про походження й будову Всесвіту, діяння богів, таємниці народження й смерті людини, життя правителів і героїв.

Такі оповіді тривалий час супроводжувалися магічними ритуалами, танцями, піснями, ілюструвалися скульптурними зображеннями персонажів. Отож у міфі поєднувалися елементи різних царин культурного життя давніх людей. З плином часу ці елементи розвинулися в окремі галузі науки й культури, а самі міфічні оповіді увійшли до скарбниці словесного мистецтва.

Звісно, за тих часів, коли виникали міфи, ще не існувало ані наук у сучасному розумінні, ані досконалих приладів. Основним засобом пізнання світу була фантазія. Спостереження над законами природи й суспільним життям у міфах утілювалися в яскравих *образних картинах*, що змальовували незвичайні події та фантастичних істот (богів, напівбогів, чудовиськ, дивовижних тварин та інше). Наші далекі предки ще не відокремлювали себе від природи, а тому наділяли її людськими якостями. Вони вірили, що річки й зорі — живі

істоти, а звірі й дерева мають душу... Давні люди вважали, що світ населений різноманітними божествами, які керують їхніми долями й законами природи. Усе це відбилось в міфах.

Так, у давньогрецьких міфічних опові-
дях Сонце постає в образі бога Геліоса, який
щодня проїжджає небосхилом на розкішній
колісниці, оздобленій коштовним камінням.
Шлях його вкрай небезпечний, до того ж бас-
кі, норавливі коні потребують твердої руки.
Лише Геліосу до снаги здійснити цю нележку
подорож. Завдяки його щоденним зусиллям
квітне й родить земля.

Наші предки беззастережно вірили в міфи,
сприймаючи зображені в них події та образи
як цілком реальні. Навіть більше: зміст міфів
вони вважали істинним, священним знанням,
яке можна передавати лише обраним.

Усі давні цивілізації створювали власну
міфологію (тобто сукупність міфів) з прита-
манними саме їй сюжетами, богами й героями.
Міфологія кожного народу відображає особли-
вості його суспільних норм і життєвих уяв-
лень, природно-кліматичних умов прожи-
вання тощо. Скажімо, для племен майя, які
колись населяли територію сучасної Мексики,
маїс (кукурудза) був основною їжею, а тому
посідавав важливе місце в їхніх міфах. Майя
поклонялися богу маїсу й вірили, що саме
із цієї рослини вищі сили створили людину.

Утім, за всього розмаїття різні міфології
мають чимало спільного. Наприклад, у бага-
тьох народів є міфи про походження Всесвіту.
Часто в них ідеться про те, що народженню
Всесвіту передував Хаос¹, із якого народилися
перші космічні стихії, або перші боги. Цікаво,
що сам Усесвіт нерідко зображували в образі
величезного дерева, яке об'єднує три світи:
підземний світ знаходиться в його корінні,
земний — посередині стовбура, а небесний —
у кроні.

Власне уявлення про походження світу
мали й давні слов'яни. Вони вважали, що спо-
чатку панувала безмежна Питьма, яку пронизувало вічне Око. Якое
Око пустило Сльозу-Росинку, з якої народився Першобог-Першоптах

Світ за уявленням
народу фон (Африка)

Картина світу
в міфах вікінгів

Месопотамський бог
Енкі створює першу
людину

¹ Хаос — тут: первісний стан безформної матерії, протилежний
порядку (тобто Космосу).